

vnitřnímu rozvoji v životě sborovém nebo v práci theologické. Snad by byl na jejich místo nastoupil Simeon Turnovský, kdyby žil v Čechách nebo na Moravě a kdyby se tu mohl rozvinout v těsnějším spojení s českými sbory a uplatnit zde svůj vliv. Ukazatel nových cílů rostl Jednotě teprve v Komenském.

Zatím nabývala naléhavosti otázka zajištění Jednoty v *období protireformace*, která s sebou ze Španělska nesla zároveň vzrůst panovnického absolutismu, namířeného především proti dotavadní moci šlechty. Víme-li, co pro Jednotu i pro českou církev znamenala veliká míra nezávislosti pánů na králi, pochopíme, jak těsně souvisel nyní vývoj církevních poměrů v Čechách a na Moravě s touto novou situací a jak úzce bude spolu spojeno řešení otázky církevní a politické.

Za tohoto stavu věci nabyla i v české, jako již dříve v polské Jednotě *zvýšeného významu její šlechta*, v níž právě v této době nad mnohé jiné vynikali dva často již jmenovaní mužové, vyrůstající však zároveň v přední členy stavovské obce evangelické. V Čechách to byl Václav Budovec, na Moravě Karel z Žerotína. Oba mužové, kteří s živým politickým zájmem spojovali stejně živý zájem o otázky duchovního života, bohoslovecky vzdělání za vedení kněží bratrských doma a kalvínských učitelů za hranicemi, ve víře po zkouškách utvrzení, Jednotě věrní, plní respektu k jejím seniorům a zaujatí o prospěch církve bez úmyslu podřizovat ji stavovským, natož svým osobním zájmům. Také jako autoři pamětí o sněmech, kterých se účastnili a kde jednali tolikrát i o náboženských věcech, řadí se k dějepisectví tradici bratrských kněží. Jejich životní cesty se však lišily a v politickém rozhodování se při stejném konečném cíli rozcházeli a rozešli.

Václav Budovec z Budova [1551–1621], syn bratrského rytíře z Čech, pobyl v mládí po léta v cizích zemích, zejména na školách ve Vitemberku, v Basileji, v Ženevě. Ve Francii se seznámil s hugenoty. Sotva se vrátil, přijal místo v císařském poselstvu, vypraveném do Cařihradu. Jako někdy staré Bratry a B. Lukáše, vedl jej na Východ zejména zájem náboženský, touha poznat křesťanské církve žijící pod tureckým panstvím. David Chytraeus, jež byl na cestách navštívil, přispěl k tomu

jeho zájmu a Budovec mu splácel přijaté podněty zprávami tak pozoruhodnými, že je rostocký profesor otiskl v novém vydání svého spisu o stavu východních církví. Byl zklamán, když při své snaze přiblížit se k řeckým křesťanům a prospět jim poselstvím reformace narážel na jejich zajetí v obřadnosti a na nedbalost o hlas Písma, reformačnímu křesťanu tak nepochopitelnou. Tím vážněji se mu jevila otázka, jak obstojí křesťanstvo se svými vnitřními nedostatky a rozpory v zápase s islamem a s mocí tureckou, jejíž sílu a svůdnou podmanivost tam poznal. Utvrdil se ve svém křesťanském vyznání a odcházel z Cařihradu s vědomím, že je společným úkolem všech křesťanů odírat svorně Antikristu nad Bosporem, jehož mocenský rozmach měl ještě dlouho ohrožovat střední Evropu. V tom smyslu napsal i polemický spis proti tureckému náboženství *„Antialkoran“* [v prvním zpracování 1593].

Brzy po příchodu do vlasti obdržel úřad apelačního rady a vynikl jako řečník ve svém rytířském stavu. Ze studií si však nesl tolik podnětů a zájmu jmenovitě theologického a historického, že z jeho pera plynul spis za spísem. Do napětí, kterého byla doba plna, hleděl soustředěným pohledem víry. Obživo v něm eschatologické očekávání, tak živé v počátcích české reformace. V *„Krátkém spise o zlatém, budoucím a již nastávajícím věku“* [1584] staví však na rozdíl od tábořského chiliasmu a proti názoru münsterských novokřtěnců antithesu zlatého věku podle ducha, jímž mu je reformace, k současné vládě věku železného, ohnivého a krvavého v protivenstvích, která musí církev přemáhat. Pozdějším *„Křástem duchovním“*, rovněž eschatologické náplně, chválil dar Božího slova. Zároveň jej zaujala historie domácí, aby z ní těžil k obraně své církve. S věnováním senioru Kálefovi začal psát českou kroniku, která měla čelit hojně čtené protihusitské kronice Václava Hájky z Libočan. Snad on se kryje za pseudonymem Nikodéma Philadelphe, s jehož jménem vyšla odpověď na listy Viléma Slavaty, jimiž tento bratrský apostata hájil svůj přestup ke katolictví před svým otcem [1597]. Rovněž Budovcovi lze přičíst historické *„Poznamenání“* z r. 1604, napsané perem bratrským